

Isa Väino Nülvägi
päriks Eesti

Kiriku Elu

August/september 1991

Eesti katoliiklaste häälekandja

8./9. (21./22.) number

SEPTEMBER

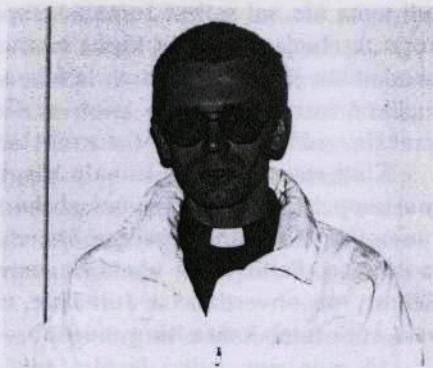
- P 1. Tavalise liturgilise perioodi XXII pühapäev
5 Mo 4,1-2.6-8; Ps 15; Jk 1,17-18.21b-22;
Mk 7,1-8.14-15.21-23
- e 2. 1 Te 4,13-18; Ps 96; Lk 4,16-30
- t 3. GREGORIUS SUUR, PAAVST JA KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
1 Te 5,1-6.9-11; Ps 27; Lk 4,31-37
- k 4. Kl 1,1-8; Ps 52; Lk 4,38-44
- n 5. Kl 1,9-14; Ps 98; Lk 5,1-11
- r 6. Kl 1,15-20; Ps 100; Lk 5,33-39
- l 7. Kl 1,21-23; Ps 54; Lk 6,1-5
- P 8. Tavalise liturgilise perioodi XXIII pühapäev
Js 35,4-7a; Ps 146; Jk 2,1-5; Mk 7,31-37
PNM. SÜNNIPÄEV. KIRIKUPÜHA.
- e 9. Kl 1,24-2,3; Ps 62,6-7.9
- t 10. Kl 2,6-15; Ps 145; Lk 6,12-19
- k 11. Kl 3,1-11; Ps 145; Lk 6,20-26
- n 12. Kl 3,12-17; Ps 151; Lk 6,27-38
- r 13. JOHANNES CHRYSOSTOMUS, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
1 Ti 1,1-2.12-14; Ps 16; Lk 6,39-42
- l 14. RISTIÜLENDAMISE PÜHA.
4 Mo 21,4b-9; Ps 78; Jh 3,13-17
- P 15. Tavalise liturgilise perioodi XXIV pühapäev
Js 50,5-9a; Ps 115; Jk 2,14-18; Mk 8,27-35
PNM. VALUEMA. MÄLESTUSPÄEV.
- e 16. CORNELIUS, PAAVST JA CYPRIANUS, PIISKOP, MÄRTRID. MÄLESTUSPÄEV.
1 Ti 2,1-8; Ps 27; Lk 7,1-10
- t 17. 1 Tm 3,1-13; Ps 101; Lk 7,11-17
ROBERTO BELLARMIN, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR.
- k 18. 1 Ti 3,14-16; Ps 111; Lk 7,31-35
- n 19. 1 Ti 4,12-16; Ps 111; Lk 7,36-50
JANUARIUS, PIISKOP JA MÄRTER.
- r 20. ANDREAS KIM TAEGON JA TEMA KAASLASED, MÄRTRID.
MÄLESTUSPÄEV. 1 Ti 6,2c-12; Ps 49; Lk 8,1-3
- l 21. APOSTLI JA EVANGELISTI MATTEUSE PÜHA.
Ef 4,1-7.11-13; Ps 19; Mt 9,9-13
- P 22. Tavalise liturgilise perioodi XXV pühapäev
Tk 2,12.17-20; Ps 54; Jk 3,16-4,3; Mk 9,30-37
- e 23. Es 1,1-6; Ps 126; Lk 8,16-18
- t 24. Es 1,7-8.12b.14-20; Ps 122; Lk 8,19-21
- k 25. Es 9,5-9; Ps To 13 (Vulg); Lk 9,1-6
- n 26. Hg 1,1-8; Ps 149; Lk 9,7-9
COSMAS JA DAMIANUS, MÄRTRID.
- r 27. VINCENT PAOLOST, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV.
Hg 1,15b-2,9; Ps 42; Lk 9,18-22
- l 28. Sk 2,5-9; Ps Jr 31; Lk 9,43b-45
VACLAV (VENCESLAUS), MÄRTER.
- P 29. Tavalise liturgilise perioodi XXVI pühapäev
4 Mo 11,25-29; Ps 19; Jk 5,1-6; Mt 9,38-43.45.47-48
PEAINGLITE MIKAELI, GAABRIELI JA RAAFAELI PÜHA.
- e 30. HIERONYMUS, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR. MÄLESTUSPÄEV.
Sk 8,1-8; Ps 102; Lk 9,46-50

OKTOOBER

- t 1. THERESA A JESU INFANTE LISIEUX'ST, NEITSI. MÄLESTUSPÄEV.
Sk 8,20-23; Ps 87; Lk 9,51-56
- k 2. PÜHAD KAITSEINGLID. MÄLESTUSPÄEV.
2 Mo 23,20-23; Ps 91; Mt 18,1-5.10
- n 3. Ne 8,1-4a.5-6.7b-12; Ps 19; Lk 10,1-12
- r 4. FRANCISCUS ASSIISIST. MÄLESTUSPÄEV.
Ba 1,15-22; Ps 79; Lk 10,13-16
- l 5. Ba 4,5-12.27-29; Ps 69; Lk 10,17-24
- P 6. Tavalise liturgilise perioodi XXVII pühapäev
1 Mo 2,18-24; Ps 128; He 2,9-11; Mk 10,2-16
BRUNO, PREESTER.

Isa Väino Niitvägi päriseks Eestisse

**Viimase aasta
veetsid Sa Poolas,
Lubluni ülikoolis.
Milline oli Sinu
õppeprogramm,
millistest loengu-
test võtsid osa?**

Väino Niitvägi: Ametlikult olin ma poola keele ja kultuuri aastapikkusel kursusel välismaalastele. Eelkõige võtsin muidugi osa peateemaga seotud loengutest, milleks olid grammatika, foneetilised harjutused, Poola kultuur ja ajalugu, kirjandus ning vestlustunnid keele harjutamiseks. Minu õpingud olid kantud pigem huvist poola keele kui tarbekeele vastu, mitte soovist muutuda siin, Eestis, poola immigrantide ja poola kultuuri eriliseks eestvõitlejaks.

Keeleõpinguid lihtsustas muidugi ümbruskond, kus mul oli võimalus suhelda; mind korrigeeriti sageli, ja nii edenes õppimine jõudsasti.

Lisaks sellele kuulasin ka liturgikat. Nendest loengutest osavõtjad olid poolakatest üliõpilased, kellest suurem osa olid juba litsentsiaadiks või doktoraadiks valmistuvad preestrid. Õpetuse taset ei ole mul millegiga võrrelda, kuid vähemalt ei toimunud see enam «Trienti kirikukogu (1545–1563) vaimus». Jõudsin ära kuulata kursuse ristimisest, kinnitamisest ja haigete salvimisest. Mulle oli üllatuseks, et Poolas on paljuski samad probleemid, mis N. Liidus. Näiteks pinnapealne ettevalmistus ristimiseks; haigete salvimist mõistavad paljud viimse võidmisena, mille vastuvõtmise järel tuleks kohe ära surra jne.

Loengud olid selle aasta üks külg; võibolla veel tähtsamaks pean aga neid kogemusi, mida sain aktiivses suhtlemises inimestega. Osalesin mõnda aega nn neokatehumenaatide liikumises, mis seab oma ülesandeks katekismusetõdede elustamise iseendas ja nende inimestes, kes on kirikust eemale jäänud. Sellelt liikumiselt on mõndagi õppida – kaasaarvatud vigu, et neid mitte korrata. Huvitav oli nende poolt peetud missa. Grupp ise valmistas sõnaliturgia põhjalikult ette. Pärast lugemisi toimus nn. sõnarefleksioon – arutlus lugemiste teemal, millest kõik osa võtsid, ühendades Kirjasõna oma eluprobleemidega. Lõpuks võttis preester jutluses otsad kokku, seletas, milles oli keegi eksinud, korrigeeris ja aitas avada kirikliku tõlgenduse. See oleks meilegi eksperimenti korras kasulik, et vaimulikult tekiks tagasiside, kuidas kuidas keegi katoliiklust mõistab. Omaette elamus oli neokatehumenaadi ustavate palve, mille kohta küll räägiti, et see vahel läheb üle piiride; inimesed toovad eestpalvesse liiga isiklikke asju, mida ei sobiks teiste ees väljagi öelda. Väga palju oleneb siin preestrist, selles koguduses ei tulnud kordagi ette midagi negatiivset. Muidu peetakse neokatehumenaadi suurimaks puuduseks seda, et ta eraldub teatud mõttes Kiriku tervikust.

Osalesin ka üliõpilasrühmades, kus loeti ja arutati Pühakirja, peeti kodudes missasid – mitte et inimesi kogudusest eraldada, vaid et aidata neil tunda end kogudusele lähemal. Suurel Nädalal ja Ülestõusmispuhadel töötasin ühes Varssavi koguduses, et näha preestri normaalset kogudusetööd Poolas. Meie oludega ei saa seda võrrelda ainuüksi juba sellepärast, et seal on tohtud massid taga – päevas toimub mitu missat täiskirikule. Kuulasin ka pihti ning pean ütlema, et inimeste religioonist arusaamise tase ei olegi palju kõrgem kui meil. Väga paljud käivad kirikus ainult harjumuse pärast, näiteks seetõttu, et nii tahab vanaema. Noortega oli neil teemadel huvitavaid vestlusi. Püüdsin aru saada, mis neid kirikusse toob, ja kui ma formaalsete lausetega rahule ei jäänud, pidid nad end väljendama oma sõnadega – siis avanes nende tegelik suhe Jumalasse, mis oli mõneti väga huvitav ja kaugeltki mitte lootusetu. Suur osa poola preestritest peab aga formalismi täiesti normaalseks. Mõistsin, et individuaalne töö inimestega on ikka preestri üks tähtsamaid ülesandeid ja meil siin on seda õnneks lihtsam täita.

Milles näed oma missiooni Eestimaal, väljaspool neid kohuseid, mida amet ja allumine kirikuhierarhiale nõuavad?

V. N.: Eriti puudutab mind liturgia, see, et kõik mida kirikus tehakse oleks – esiteks – inimestele väga avatud, teiseks – täiuslik ja läbitöötatud, sest inimesed on selles suhtes üsnagi tundlikud. Arvan, et liturgia, püha missa, peab saama kristlastele elu teljeks, ning tahaksin, et inimesed osaleksid liturgias sagedamini ja aktiivselt.

Samuti püüan teha kõik endast sõltuva, et teiste sakramentide, eelkõige ristimise talitus oleks võimalikult pidulik. Ristimine peaks toimuma püha missa ajal, et rõhutada selle sakramendi tihedat sidet Kristuse surma ja ülestõusmisega. Nõnda saab kogudus osa sellest pidulikust sündmusest, kus veest ja Vaimust sünnib kristlikku peresse uus liige, kelle eest tuleb ühiselt palvetada, seda eriti alguses. Kuna ristimine on ju taassünd, oleks loomulik, et pärast sündimist kantaks vastsündinu eest erilist hoolt. Kirik on üks pere ja sinna sündinu peab seda tunda saama. Aga muidugi vajab kogudus selleks veel pikka arengut. Nende probleemide lahendamiseks ei piisa, et preester ainult räägib. See peab liturgiast välja kasvama. Üksmeelt aitavad luua ja kinnitada ka ühised ettevõtmised ja ühistöö.

Vahetu ministrantide koolitamine ei kuulu tavaliselt preestri kohuste hulka, kuid nende inimeste väljaõpetamine; kes tegeleksid ministrantidega, oleks meil küll hädavajalik.

Lubluni ülikoolis pöörati küllaltki suurt tähelepanu oikumeeniale; peeti loenguid ja seminare. Mulle tundub, et sellega peaksime me ka siin rohkem tegelema. See ei tähenda, et me peaksime minema, embama kõiki ja nimetama neid oma vendadeks ja õdedeks; võibolla rohkem tuleks teha sel alal teoreetilist tööd. Mind huvitaks uurida meie kristliku kultuuri tagamaad, kui palju teavad luterlased katoliiklusest, tõlkida ja tutvustada neid teolooge, kes võrdlevad protestantismi ja katoliiklust. Arvan, et sellel oleks Eestis perspektiivi.

Intervjueeris R. Õ.

Maarja taevassevõtmine

isa Wilfrid Stinissen O. Carm.

Seda, et Maarja võeti taevasse, ei tohi me mõista nii, nagu ta ei olekski surnud. Vastupidi, võime olla kindlad, et Maarja, kes oli järginud oma Poega kõiges, järgis teda ka surmas. Kuidas võinukski ta käia teist teed kui Jeesus? Kuidas ei oleks Jumal lubanud temale seda, mida kõik pühakud on hardalt soovinud: et nad võiksid saada «tema sarnaseks samasuguse surma läbi» (Fil 3,10)? Surm on küll patu palk, kuid Jeesus tegi surmast meie jaoks veel viimase võimaluse. Sellest hetkest saadik, kui Jeesus hüüdis «suure häälega»: «Isa, sinu kätte ma annan oma vaimu» (Luuk 23,46), on kristlik surm olnud viimane, kõike eelnevat hõlmav andumustegu. Surmahetkel saab inimene võimaluse koguda kokku terve oma elu ning anda see tagasipöördumatult Jumala kätte. Surm on nagu tööutus, mis antakse mitte sõnade, vaid tegude abil ning «surmtõsiselt», ja mille läbi lubatakse kuuluda Jumalale igavesti. Võime olla kindlad, et ka Maarja sai osa sellest viimsest võimalusest.

Sellepärast võibki Maarja õpetada meid surema. Eelkõige võime temalt õppida, kuidas saab inimene kogu oma elu jooksul suremisoskust harjutada. Maarja jätkuv «jah» Jumala tahtele oli järkjärguline enesest lahtiütlemine ning teekond «Isa juurde» (Joh 14,28), mis on surma kristlik võrdkuju. Kui inimene on elu jooksul surnud lugematuid kordi, muutub see, mida nimetatakse «suremiseks», «taevassevõtmiseks». See ongi võibolla olulisim, mida võime õppida Maarja taevassevõtmisest.

Võetud taevasse

Kirik usub, et Maarja võeti taevasse ihuga ja hingega, teisisõnu, kogu ta olemus tuli temaga kaasa. Ei jätnud ju Jeesuski surres oma keha hauda ega naasnud Isa juurde pelgalt vaimuna, vaid ta võttis oma keha kaasa Jumala igavesse kirkusse. Samuti tuli ka Maarja keha temaga taevasse. Surnuist ülestõusnuna ütles Jeesus oma jüngeritele: «Vaimul ei ole liha ega luid» (Luuk 24,39), ja Maarja ütleb meile just sedasama: ma ei ole vaim, vaid olen inimene nagu sinagi – ja ma olen taevariigis.

Küsimus surmajärgsest elust on piinanud inimkonda algusest peale. Mis juhtub inimesega pärast surma? Kas siis, kui ta sureb, on kõik pöördumatult lõppenud? Kas inimene ei olegi midagi muud kui teatud hetkel silmapiirile ilmuv olend, kes kohe seejärel kaob? Või äkki on tema saatuseks, nagu mõned idausandid väidavad, elada palju kordi, kuni ta lõpuks jõuab jumalikkuse maailma-kõiksusse? Võibolla aga vabaneb inimene surma läbi oma kehast ning elab seejärel pelga vaimuna? See, mida kirik õpetab Maarja kohta, annab meile konkreetse arusaamise surmajärgsest elust. Maarja isiksusest ei läinud midagi kaotsi, vaid ta läks taevasse kogu olemusega. Vana ei hävi, vaid muutub. Maarja on ja püsib igavesti inimesena, kuid kirgastatud inimesena.

See aga ei lange osaks vaid Maarjale. Uue inimkonna emana näitab ta, millele me kõik võime loota. Iga inime-ne, kes sureb, armastades Jumalat, võetakse taevasse – ja mitte ainult üks pool temast, vaid kogu inimene.

Kas see tõesti hämmastab meid, et mitte ainult Maarja hing, vaid ka tema keha võeti taevasse? Oli ta ju ohverdanud Jumalale endast kõik. Ingli kuulutuse hetkel andis ta oma keha Püha Vaimu käsutusse, ja kui Vaim tuli tema üle, sai sellest Jumala tempel. Vaim oli Maarjas kogu ta eluaja, ning elu lõpus haaras teda Vaimu vastupandamatu jõud, mis haaras ta kaasa taevasse otsekui jumalikus tormis. Meenub prohvet Eelija, kes võeti tülivankrisse ning tõusis pöörstormis taevasse (2 Kun 2,11).

Kuid *meiegi* ihu on Jumala käsutuses ning Püha Vaimu tempel (1 Kor 6,19), *meiegi ihu* saab pühitsetud sakramentide läbi, ning eelkõige ühenduse läbi Kristuse Ihu ja Verega. Selle tõttu võetakse taevasse kord ka meid. Sellest, mis ohverdatakse Jumalale, ei lähe midagi kaotsi, vaid kõik tuleb kaasa ning muutub.

Uus lähedus

Maarja võtmine taevasse ei tähenda, et ta oleks läinud ära kuskile kaugele maale. Me kujutleme, et taevas on «üleval». Me laulame: «Au olgu Jumalale «kõrges». See ei ole valesti tehtud, kui vaid peame seejuures mees, et taolised võrdkujud ei väljenda kogu tõde. Taevas ei ole mingi teispool maailmaruumi asuv koht, vaid mõõde, mida me maapealsete meeltega tajuda ei suuda. Kuigi Maarja võeti taevasse, ei läinud ta meie juurest ära, vastupidi, just seeläbi tuli ta veelgi sügavamalt maailma.

Niikaua, kui Maarja elas surelikus ihus, oli ta aja ja ruumi poolt piiratud. Ta ei võinud viibida rohkem kui ühes kohas korraga. Kui ta Jeesuse ülestõusmise järel elas Johannese juures, palvetas ta küll lakkamatult noore kiriku eest, kuid ei saanud minna ühes apostlitega evangeliumi kuulutama. Kuid kõik piirangud kadusid, kui ta võeti taevasse ning kogu ta olemus, tähendab ka tema ihu, kirgastati. Kirgastunud ihul ei ole kindlaid piirjooni. See võib viibida kohal samaaegselt mitmes paigas ning saada isegi kosmilised mõõtmed. Muutus Maarja maapealse elu piiratud võimalus olla ligi – taevassevõtmise järel on ta kõikjal kohalviibiv.

Kus me ka ei oleks ja kuhu ka ei läheks, on Maarja alati ja kõikjal meie juures. Ta täidab kogu maailmaruumi. Ta on «päikesega rüütatud, kuu on tema jalgade all, ja tema peas pärg kaksteistkümnest tähest» (Ilm 12,1). Kui päeva kestel palvetame tänaval või oma tööpaigal «Ole tervitatud, Maarja», ei räägi me tühjusse. Maarja on alati ligiolev. Võime tunda suurt rõõmu, kui mõistame, et Maarja taevassevõtmine, mis näis viivat ta kaugele ära, tõi ta tegelikult täiesti meie juurde. Taevassevõetuna on ta keset meie elu.

Veelgi vähem võib arvata, et Maarja naudib taevas segamatut rahu. Niikaua, kui kestab valguse ja pimeduse vaheline võitlus, osaleb selles ka Maarja. Me teame, et Jeesus «elab aina selleks, et palvetada meie eest» (Heebr 7,25) ja et ta on «läinud meile aset valmistama» (Joh 14,2). Kuid ta ei tegutse ilma «abita» (vrd 1 Moos 2,20). Ka taevas on Maarja elu sisuks Poeg ja tema töö.

Kiriku taevassevõtmine

Taeva ja maa vahel on alati valitsenud salapärane pinge. See saab ilmsiks juba Piibli esimestest sõnadest: «Algul lõi Jumal taeva ja maa» (1 Moos 1,1). Jumal elab taevas,

maa on inimeste elupaik. Jumal ei olnud küll mõelnud vastuolu nii suurena, kui see hiljem olema sai. Loeme ju, et Jumal kõndis paradiisis õhtujaheduses (1 Moos 3,8). Kuid pattulangemise tõttu sündis taeva ja maa vahele «suur kuristik» (vrd Luuk 16,26).

Aga kui «aeg sai täis», astus Jumal alla maa peale. Tema tulek tegi taeva nähtavaks ning märgataval kujul ligiolevaks maa peal. «Kes mind on näinud, on näinud Isa» (Joh 14,9). Jeesuse isikus oli taevas meie keskel; ta oli «sina», kes võis armastada ja keda võis armastada. Ta suri inimese eest, ja tema surres kadus ka taevas. Ta astus maa põue, et tungida asjade salajaste juurteni, ning et tõmmata kaasa kogu maa, kui ta läks jälle tagasi Isa juurde.*

Meie igatsuses taeva järgi on selle tõttu eriline tunnusjoon: me ei igatse taga midagi sellist, mis alles ükskord saabub, vaid tunneme puudust sellest, mis on juba olemas, kuigi me seda ei näe kätte tõttu, mis varjab meie silmi. Taevasse minnes võttis Jeesus meid endaga kaasa, et me oleksime kõik taevases kirkuses «meie ühiskond on taevas» (Fil 3,20). «Ja selle pärast oleme me majalised ja võõrad maa peal» (Heebr 11,13).

Põhimõtteliselt oleme meiegi juba läinud taevasse, kuid kuna me ei ela südame põhjani kristlastena, oleme praktikas tihti kaugel sellest. See põhimõte ei ole siiski lihtsalt väljamõeldis, sest Maarjas on see saanud konkreetseks tõeks. Maarja taevassevõtmine on meiegi taevassevõtmine. Esindab ju Maarja kogu kirikut, ja lõppude lõpuks kogu inimkondagi. Kui kirik laulab pühapäeva vespris: «Talle pulmad on tulnud, ja tema mõrsja on end valmis seadnud» (Ilm 19,7), siis on see mõrsja nii Maarja kui ka kirik. Maarja ja kirik on lahutamatud. Kui Maarja võeti taevasse, kohtus mõrsja peiuga ning taevased pulmapidustused algasid. Mõrsja igatseb Peigmehe järele nii kärsitult, et ei või oodata aegade lõpuni. Ka Peigmees igatseb mõrsjat taga: mina tahan, «et teiegi oleksite seal, kus olen mina» (Joh 14,3). Ta ei taha enam viivitada pulmadega: «Kõik on valmis, tulge pulmapeole» (Matt 22,4). Maarja taevassevõtmise kaudu oleme me tulnud. Pulmapidu ei toimu tulevikus, vaid on tõeline juba *nüüd*.

Taas kord saame näha, et Jumal laseb meil juba eelnevalt kogeda seda, mis meile lõpus osaks saab. Jumal ei või oodata. Tema toimib nõnda, et kuigi tõe lõplik selginemine võtab kaua aega, on see tõe mingil kombel meiega juba algusest peale. Ristimisel sureb inimene patule ja tõuseb veest uuesti looduna ning täis jumalikku elu. Kogu eluaja püüab ta järgida seda tõe, mis oli olemas algusest peale. Euharistia on taevas maa peal – ajalik inimene saab seal süüa inglite toitu. Jumal seab alati kõik juba ette valmis, kuid meil kulub kogu elu, enne kui seda mõistame. Algusest peale on lõpptulemus meile Jumala poolt kaasa antud. See tulemus ei ole ainult viimane, vaid ka esimene. Ilmutuste raamatu kirjeldus taevast on paradiisiloo vaste. Kõik, mis seisab kirjas Piibli esimeselt leheküljelt viimaseni, ning kõik inimkonna võitlused ja sündmused ajaloo algusest kuni lõpuni on vaid püü ühineda selle tõelisusega, mis oma põhijoontes on alati olnud olemas.

Meil ei tasu püüelda selle poole, mida veel ei ole. Pigem võime puhata selles, mida oleme juba saanud. Taevane Jeruusalemm on juba nüüd tõelisus, ja mitte poolikult maskuliinsena Kristuse taevassemineku tõttu, vaid

terviklikult inimlikuna, mehena ja naisena. Sestsaadik kui Maarja võeti taevasse, oleme mingil kombel juba jõudnud selle eesmärgini, mille poole me kõik püüdleme.

Dogmaks kuulutamine

Paavst Pius XII kuulutas 1. novembril 1950 Maarja taevassevõtmise dogmaks; teisisõnu – ta kuulutas sellele autoriteedile tuginedes, mis paavstil on kogu kiriku ülemkarjasena, et Maarja taevassevõtmine on Jumala poolt ilmutatud usutõde. Sellele eelneval arupärimisel oli 98 % piiskoppidest pidanud dogmaks kuulutamist võimalikuks ja sobilikuks. Paavst viitas esimese Moosese kirja kohale 3,15. Kirik on pärimuslikult seletanud seda Maarja täieliku võiduna saatana üle (Vulgata: *Ipsa conteret caput tuum – tema* (naissoost) tallab puruks sinu pea). Edasi juhtis paavst tähelepanu evangeeliumitele, kus Maarjat esitatakse täielikult oma Pojaga ühinenuna. See ühtsus ei saanud piirduda vaid siinse maaapealse eluga, vaid pidi olema tuntav ka Maarja taevases elus.

Need piibli kirjakohtad iseenesest ei oleks olnud piisavaks tõestuseks, kui Maarja taevassevõtmist ei oleks kirikus juba mitmeid sajandeid peetud üldiselt heakskiidetud usutõeks. Maarja taevassevõtmise püha on peetud juba VIII sajandist alates. Kirik teab, et Püha Vaim juhatab teda vähehaaval nägema «kogu tõe». See tõe on palju suurem, kui seda üksikuid tekste esmakordselt ja pealiskaudselt lugedes tajuda võib. Kätkedes eneses Jumala Sõna ja uurides seda oma südames (Luuk 2,19) mõistab kirik tõe vähehaaval üha sügavamini. Jumala Sõna on nii paljutahuline, et selle rikkuste mõistmiseks vajame kogu kiriku sajanditepikkust mõttetööd.

Paljud küsivad, kas ei ole 1950. aasta dogma toonud kirikule rohkem kahju kui kasu. Kas sellest ei ole tulnud uus takistus kirikute ühinemisele? See on võimalik. Kuid asja võib vaadelda ka teisest aspektist. Võibolla andis Jumal niiõelda viimasel minutil, just enne kui inimkond – ja koos sellega ka kirik – sattus oma ajaloo raskeimasse kriisi, kirikule veel viimase võimaluse, mille abil see võib selgemalt kui kunagi varem tuletada kõigile meelde inimese suurt väärtust. Maarja taevassevõtmine näitab, milliseks Jumal inimese lõi, ja mida ta on inimese jaoks valmis seadnud. See, kes vaatleb Maarjat, teab, et kõigest hoolimata on inimesel tulevik. Ta teab, et tulevik ja olevik ei ole eri asjad, nagu me arvame, vaid nad suubuvad salapärasel kombel teineteisesse. Me ei saa jätta mõtlemata Maarjale, kui loeme Pauluse sõnu: «Keda ta on kutsunud, need on ta ka õigeks teinud; kuid keda ta on õigeks teinud, *need on ta ka kirkastanud*» (Room 8,30). Kuid apostli sõnad käivad meie kõigi kohta. Maarja avas tee, ning elab nüüd kirkastatuna taevas nii ihu kui hinge. Selle tõttu on ka meie kirkus juba saanud alguse. Tema kirkus on ka meie kirkus: «Sina Jeruusalemma suurus, Sina Iisraeli suur au, sina meie rahva suur uhkus» (Juudit 15,9).

Raamatust «Maarja Piiblis ja meie elus» («Maria i Bibeln – i vårt liv»)

* vrd Hans Urs von Balthasar «Das betrachtende Gebet», Johannes Verlag, Einsiedeln, 1965, lk 243 – 245

JEESUS EI KIRJUTANUDKI EVANGEELIUMI

preester Mieczyslaw Maliński

(Raamatust «Uskuda Kristusesse»
algus KE nr 2/89)

Üha jälle komistan ilmselge tõsiasja otsa: küll see Jeesus oli ikka tark. Ka siis, kui mõtlesin sellest, kuidas ta kasvatas oma jüngritest inimesed, kes tõesti apostlitööga hakkama said.

Muidugi mõista uskusid apostlid sügavasti, kuid teatud mõttes «iseenda jaoks». Nad olid justkui väänkasvud tammetüvel; käisid Jeesusega mööda Palestiinat, olid imede tunnistajaiks, kuulasid tema võidukaid vaidlusi variseride ja saduseridega, ning see kõik oli neile kindlasti meeltnõõda. Nad elasid täieliku turvatundega ega teadnud, mis ees ootab. Neile ei tulnud pähegi, et kui Jeesus läheb ära, peavad nad ise minema ja õpetama paljusid rahvaid. Tema aga teadis seda ja tahtis neid selleks tööks ette valmistada.

Võibolla algas see nii. Oli õhtu. Kuivanud kaamelisõnnikust tehtud lõke hõõgus veel pimeduses. Apostlid valmistusid magama heitma. Jeesus poetas justkui muuseas: – Homme, kui me läbi alevite läheme, teeme teisiti kui siiani. Me ei lähe enam kõik koos. Teie lähete kahekaupa minu ees, aga mina tulen hiljem teie järel. Tehkem nii, et esimesse alevisse lähevad kaks teie seast, teise järgmised kaks ja nõnda edasi.

Apostlite jahmatus oli täielik.

– Kuidas? Täiesti üksi? Ilma sinuta? Miks?

– Ütlege inimestele, et mina tulen teie järel. Lihtsalt teatage minu tulekust. Aga sisse minnes teretage majalisi ja öelge: rahu olgu sellele kojale.

Jüngrid läksid, sest mida muud nad oleksidki võinud teha. Teel vaidlesid nad selle üle, kes peab esimesena rääkima: sina olid esimene, keda Jeesus kutsus! Sina oled vanem kui mina! Võibolla heitsid nad liiskugi selle üle, kes ikka peab esimesena rääkima. Siis jõuti esimese majani ja astuti sisse. Naine kammis parajasti oma lapse juukseid.

– Rahu olgu sellele kojale!

– Kui rahu siis rahu – kostis naine vastuseks kahele lävel seisvale enam kui tagasihoidlikult riietatud mehele.

– Keda te soovite? Minu meest? Teda pole kodus, läks tööle.

– Ee..ei. Me tulime ütlema, et...

– Kas teid saatis keegi?

– Jah, muidugi, Jeesus Naatsaretist.

– Kes see niisugune on. Ma ei tunne teda ega ole temast midagi kuulnud.

– Ta on õpetaja.

– Õpetaja? Kas te ei räägi mitte Johannesest Jordani ääres?

– Ei, aga Johannes andis temast tunnistust, osutas tema-le.

– Kust te seda teate? Kas te tundsite Johannest?

– Me oleme, see tähendab, olime tema õpilased.

– Teie olete tema õpilased? Huvitav! Siis võiksite temast küll jutustada, istuge, ma kutsun kohe naabrid, las tulevad ja kuulavad nemadki.

Kõige raskem oli esimene kord, seejärel läks üha kergemaks. Hiljem, kui nad taas Jeesusega kokku said, rääkisid nad talle, mida olid kogenud.

– Kahjuks ei läinud meil eriti hästi.

– Aga meil läks suurepäraselt.

– Mida te rääkisite?

– Veendusime, kui populaarne on Ristija Johannes, ja alustasime alati temast pikalt ja laialt. Siis oli juba kõik lihtne. Rääkisime, kuidas Johannes näitas meile Jeesust Naatsaretist nagu kauaoodatud Messiat ja käskis minna Tema järel. Rääkisime ka imetegudest, mida olime näinud, ja Jeesuse vaidlustest variseridega, kuid kõige suurema huviga kuulati tähendamissõnu kadunud pojast ja halastajast samaarlasest, ning sündmustest kõitis kõige rohkem nende tähelepanu kurjade vaimude väljaajamine.

Seesugune «praktika» oli apostlite edasise arengu jaoks väga tähtis. Esiteks nägid nad Jeesust nüüd uuest vaatenurgast – kõigest mida ta rääkis või tegi, võis olla tulevastel õpetusreisidel kasu. Nad hakkasid meeles pidama tema kõige iseloomulikumaid väljendusi, kõige huvitavamaid fakte, mis võisid olla huvitavad nende eneste tulevastele kuulajatele. Võibolla tegid mõned tema jüngrid ka märkmeid.

Kuid see polnud kõige tähtsam. «Praktika» sundis neid vastama küsimusele, miks nad üldse läksid Kristuse järel, kes Ta nende jaoks, on, et seda tõlkida üleskutse keelde nende jaoks, keda nad tahtsid veenda Jeesust ära tundma. See lihtne missioon, mille Jeesus neile usaldas, sundis neid tegema endale selgeks apostliameti põhiolemuse: see polnud mitte huvitavamate sündmuste ümberjutustamine nende õpetaja elust, mitte tema õpetuste – ka kõige sügavamate – edasiandmine, vaid tähelepanu pööramine Jeesuse isikule, sellele, kes ta on, milline on tema funktsioon juudi rahva, inimkonna ja iga inimese elus. Teda tuleb rahvale näidata Lunastajana, kes on kogu inimkonna ajaloo sõlmpunkt ja kes annab uue seaduse, uue elu – armu.

See kõik hakkas apostlites kujunema nende ühise tegevuse ajal Jeesusega, lõi lõkkele Püha Vaimu väljavalamisel ning kinnitus nende edasises töös. Nad läksid üle kogu maailma ja kuulutasid – nagu ütles Saulus-Paulus, kes ilmus nende seltsi – «Jeesust, ja teda kui ristilöödud, mis on paganatele rumalus ja juutidele pahandus».

Enne kui me jõuame Evangeeliumi tekkimiseni, peame andma endale aru veel ühest tähtsast faktist: apostliamet polnud selle sõna laiemas tähenduses sugugi Jeesusele järgnenud väikese inimrühma monopoliks ega ka mitte ainuüksi nende ülesandeks, kelle «peale panid apostlid oma käded» ja andsid neile edasi oma missiooni. See oli üritus, milles pidid kaasa lööma kõik, kes uskuma jäid. Kuulutustöö ei piirdunud ainult suusõnaga, vaid hakkas laialdaselt levima ka kirja teel.

See kummutas kaasaegsete juutide müüdi kristlastest kui jämedakoelistest, kirjaoskamatu meestest. Kirjaoskus oli väga levinud ja seda kasutasid ka kristlased. Nii

nägid ilmavalgust paljud kõige erinevama iseloomuga kirjad, mis rääkisid kristlikest tõdedest.

Aja kulgedes kasvas usklike hulk, kuid sagesid ka tagakiusamised. Apostlid surid märtrisurma. Sellepärast muutus kõige selle kirjapanemine, mille pealtnägijateks apostlid olid, kristlaste jaoks eriti oluliseks; see ajalooline tunnistus, millele rajanes ristiusk, pidi saama kättesaadavaks ka tulevastele põlvetele. Vastusena sellele nõudmisele tekkisidki evangeeliumid, täpsemalt väljendudes katekismused, mida õpetasid pühakuina tuntud Matteus, Markus, Luukas ja Johannes.

Palju kordi on üritatud evangeeliumide alusel luua Jeesuse portreed, panna kirja tema elulugu. Mõningaid nendest võib lugeda mingil määral õnnestunuiks, kuid mitte kunagi täielikult. Eelkõige sellepärast, et evangeeliumide iseloom ei eelda eluloolisust. Ajalooline Jeesus ilmub meie ette apostlite silmade läbi, kes kuulutavad teda elu andjana, armu allikana. Sellest vaatenurgast pole sugugi tähtis ei sündmuste järjestus ega ülevaade kõikidest eluetappidest, teave selle kohta, kui pikk või vana oli Jeesus, kuidas ta välja nägi. Meie jaoks on tähtis, et Jeesus on meie Lunastaja.

KUST ME TEAME, ET PÜHAKIRI ON PÜHA

Üheksas õhtutund hakkas kätte jõudma. Ainult üks külastus oli veel jäänud, olin väga väsinud. Kella neljani katekismusetunnid ja seejärel jõuluaegsed kodukülastused. Olen preester juba palju aastaid ja jõulukülastused pole mulle kaugeltki uus asi, kuid siiski tähendab võõraste usete ees seismine mulle palju. Õnneks polnud sellel päeval palju võõraid uksi, võõraid inimesi ja ootamatuid olukordi. See oli päris «minu» piirkond. Olin treppe mööda ronimiseks lausa füüsiliselt väsinud. Sutaani märjaks saanud ja seejärel külmunud alaserv tagus häälekalt vastu saapasääri.

Mõtlesin kergendusega, et tänaseks on kõik. Astusin eeskotta, sakristaan minu järel. Ta oli alles uus ega orienteerunud meie teekonnal eriti hästi. Eeskojas oli pime. Teadsin, et maja välisuksest paremal on majarahva – kahe armsa vanainimese – korteriuks. Nende juures tahtsin lõpetada oma selle päeva jõulukülaskäigud. Teadsin, et nende korteri vastas on samuti uks, kuid ei suutnud meenutada kes seal elab, ja see tekitas minus ebamugavustunnet. Liikusin käsikaudu ja kaotasin orientatsiooni, leidsin ukse ja koputasin.

– Astuge sisse!

Tühjana tunduva toa keskel seisis noor naine, hoides kätel umbes nelja-aastast last, kes kartlikult tema poole tõmbus. Seisis sõnatult, võõrastava näoga. Ma ei jõudnud veel lõpetada tervitust «Kiidetud olgu ...» kui mõistsin äkki, et siin elavad Jehoova tunnistajad, kes, nagu teadsin, olid asunud kuskile sellesse piirkonda. Väsimus oli kadunud, olin nüüd täie teadvuse juures. Justkui kontrollides heitsin pilgu seintele – ei mingisuguseid pühapil-

te. Läbi pea vilksatasid mõtted: kuidas mõistab tema minu tulekut? Nagu teadlikku provokatsiooni? Ära minna? Seda võiks ta tõlgendada põgenemisena, või mis oleks veel hullem – põlgusena. Seisin ukse, olukord muutus väljakannatamatuks. Tahtsin juba vabandada ja ära minna, kui ta ütles:

– Tulge edasi.

Astusin edasi, kuid midagi peab ütlema, midagi tege-ma, oleme ju inimesed.

– Kas ma tohin istuda?

– Palun.

Naeratasin lapsele, minu käes olid pühapildikesed, tõstsin silmad küsivalt ema poole ja kuulsin temalt vastuseks:

– Jumal on öelnud: sul ei tohi olla muid jumalaid minu palge kõrval. Sa ei tohi enesele teha jumala kuju ega mingisugust pilti.

Siis mõistsin äkki, et ma olen seda naist juba kuskil näinud. Aga kus?

– Vabandust, mulle tundub, et me oleme juba kuskil kohtunud?

– Seda küll, aga on kirjutatud: ma ei ela inimese kätega ehitatud hooneis.

Nüüd siis kirikutest, mõtlesin. Ah jaa, meelde tuli! See oli paari aasta eest. Ta käis minu juures käärkambris palvega, et räägiksin mehega, kellega ta oli hiljuti abielunud, kuna viimane kuulub Jehoova tunnistajate hulka, aga tema ei suuda vastata kõigile mehe ja tema perekonna etteheidetele. Kuid keegi ei tulnud, ja hiljem me enam ei kohtunud.

– Nagu mäletan, me kohtusime paari aasta eest.

Ta vastas:

– On kirjutatud: hoiduge nendest, kes käivad pikkades rüüdes. See käis kirjatundjate kohta, aga nüüd minu kohta, käis mul peast läbi.

Siiamaani pole ma kindel, kas tegin hästi, kui võtsin kinni tema provokatsioonidest ja alustasin mõttevahetust. Aga kui ma tagantjärele selle üle mõtlen, tõuseb sealt mu teadvusse üks põhimõtteline küsimus: kust proua teab, et Pühakiri on püha?

Jehoova tunnistajad peavad usu ainsaks aluseks Pühakirja ega tunnista kirikupärimust. Selline väide on oma olemuselt absurdne. Pühakiri ei saa tunnistada omaenda pühadusest. Selleks on vaja mingit väljaspoolset kriteeriumi, või muidu – mis alusel? See fakt, et Pühakiri räägib endast kui inspireeritud Jumala Sõnast? Selliseid usulise sisuga raamatuid on maailmas palju, kuid neid ei peeta sugugi pühaks. Ja üldse peame tunnistama, et ainuüksi vähestest Piibli raamatutest võime leida märkusi selle pühaduse kohta. Niisiis pöördugem tagasi küsimuse juurde, kust me teame, et Pühakiri on püha?

Iseenesest mõista on selles palju ebaselget. Paljutähenduslik oli «avastus», mille teadlased tegid analüüsides kompuutri abil, et püha Pauluse kirjadel on mitu autorit. Samal ajal peame möödaminnes selgitama, et teadsime sellest mitte üksnes ammu, vaid alati, sest nii seisab kirjades enestes. Näiteks kirja koloslastele viimane lause kõlab: see tervitus on minu, Pauluse, oma käega. Mõtelge minu ahelatele! Arm olgu teiega. Või teises kirjas tessalooniklastele: tervitus minu, Pauluse käega; see on tun-

nuseks igas kirjas – nii kirjutati mina. Meie Issanda Jeesuse Kristuse arm olgu teie kõikidega. Need märkused annavad mõista, et kirjutati keegi teine. Kirjutati vähemalt nii nagu toimetaja, kes redigeerib Pauluse õpetust. Püha Paulus aga kirjutati oma käega ainult viimase lause, mis kinnitas, et ta kiidab heaks kõik, mida kiri sisaldab.

Aga pöördugem tagasi probleemi juurde, mida tähistasime jutumärkidega – «avastus». See justkui eeldaks, et Pühakiri on püha sellepärast, et pühad inimesed selle kirja panid. Siis peaks kõige suurem kaal olema kirjadel, mille autoriks on püha Peetrus – kalju, millele rajati Kirik, Jeesuse asemik. Muidugi on olemas Peetruse kirjad: kaks väikest kirja. Aga kui me räägime tähtsusest, siis vaieldamatult on neist palju tähtsamad evangeeliumid, millest kaks on kirja pannud mitteapostlid Luukas ja Markus. Ning Paulus, kelle kirju on kõige rohkem, ei kuulunud üldse kaheteistkümne hulka.

Järelikult pole see kirjutaja pühadus, mis kirja pühaks teeb, vaid Pühakiri on püha sellepärast, et ta on inspireeritud Jumala poolt, aga sellele on osutanud Kirik. Kirik ütles meile, millised raamatud on pühad. Siin peame kohe vastama järjekordse küsimusega – millega põhjendab kirik oma seisukohta? Võib vastata – sellega, et õpetus, mida Pühakiri sisaldab, on identne Jumala ilmutusega. Teisi sõnu, et kirjade sisu on identne Jeesuse ja tema apostlite dogmaatilise traditsiooniga.

Ja kui on nii, kui Pühakiri on püha tänu ühtesobivusele kiriku traditsiooniga, siis – siin jõuame väga tähtsale järeldusele – Pühakiri, mis on meie usu allikas, dokument, mis annab tunnistust algkirikust, ei saa olla tõlgendatud, seletatud ja tõlgitud väljaspool kirikut. Pühakirja ei saa seletada «iseenesest», vaid usutõdede koguterviku alusel, millest kirik elab. Piibli lahtirebimine kirikust on loomuvastane ja viib alati eksitusse.

Võibolla esitab keegi küsimuse: kas uued õpetusvormid, palved, liturgia ei muutu erinevate ajastute tendentsides sedavõrd, et kristlik kultuur kaotab sideme apostelliku traditsiooniga?

Kirik on olnud alati teadlik sellest, et ta kujutab endast üleloomulikku ühiskonda, mis on seotud Jumalaga ega lahkne kunagi tõest, teadvustades endale seda, mida Kristus oli lühidalt määratlenud: mina olen teie juures kuni maailma-ajastu lõpuni.

Samal ajal andis Kirik endale aru, et kui ta tahab vältida eksitusse sattumist, peab ta kasutama kõiki inimlikke vahendeid. Kõige lihtsamaks meetodiks on algkiriku ja tänapäeva kiriku võrdlemine, kuidas tekkis traditsioon ja milliseks see on kujunenud tänapäeval. Algkristlased kirjutati raamatuid ja kirju, maaliti pilte, voolisid kujusid, kaunistasid ristimiskabeleid, kommenteerisid sündmusi, vaidlesid ülemate otsuste õigsuse üle; neil olid vaenlased, kellega peeti tervaid mõttevahetusi, nad tegid pattu, kahetsesid, said osa sakramentidest, surid, püstitasid hauasambaid. Sellest, et nemad on kord elanud, tunnistavad paljud mälestusmärgid, mida meie võime analüüsida.

Kristlaste poleemikas paganatega, usutaganejate hereetikutega; apoloogiates, manitsuskirjades, missatekstides, palvetes, sakramentide talitustes, lauludes, hünni-

des, raidkirjades; piltides kirikute, katakombide, hauakambrite seintel – kõikjal võime leida jälje nende inimeste usust, tõest, millesse nad uskusid. Muidugi on suurem osa ajaloolistest dokumentidest kaduma läinud, kuid säilinud on nimelt need, mida kristlased on pidanud tähtsateks tunnistusteks oma traditsiooni kohta. Neid dokumente on väga palju ja väga erinevaid. Toon vaid paar näidet ja needki ainult kirjalikest mälestusmärkidest.

Didache ehk Kaheteistkümne apostli õpetus, kirjutati aastate 90–100 paiku. Selle sisuks on kristliku eetika põhiseisukohtade määratlemine, liturgiliste talituste kirjeldus, ülemate ja alluvate vaheliste suhete iseloomustus kristlikus koguduses.

Püha Klemensi Roomast (paavsti) kirja aastatest 96–98 adressaadiks on Korintose kogudus, kus on juttu mingitest sealse hierarhia ja usklite vahelistest arusaamatusetest, mida lähemalt ei käsitleta.

Püha Ignatiuse Antiookiast seitse kirja Väike-Aasia kogudustele, mille ta kirjutati teel Rooma, kus ta suri aastal 107 märtrisurma.

Hilisematest püha Ireneuse «Apoloogia» aastatest 150–155. Tähtis tunnistaja seetõttu, et ta oli püha Polykarpose õpilane, kes oli omakorda püha apostli ja evangelisti Johannese õpilane.

Ma ei pidanud siin silmas ei pealkirju ega sisu, ainult kirjutamise aega – aastat 100. Tahtsin sulle näidata, kui kaugele ulatuvad kristluse juured, ja see on aluseks ka meie vaatlustele: nende tekstide alusel võime väita, et kõikidele kultuurilistele muutustele vaatamata on tänapäeva kirik jäänud truaks apostellikule traditsioonile.

Ma mäletan ...

Riias 21. juulil 1948. aastal

Kui olin juba mõned korrad Valgas jumalateenistusi pidanud, tuli minu juurde üks vana säravate silmadega tädi, lätlanne, ulatas mulle lehekese kollasekstõmbunud paberit ja vana foto ning ütles: «Priesterit (otseses tõlkes 'preestrikene' – läti külaades kutsub rahvas preestrit vahel niiviisi), näe, siin on väike mälestus minu vennast, leht tema päevikust, mida ta pärast vangipõlve pidas. Tema oli ka preester. Pilt on tehtud kohe pärast tema vabanemist Siberi sunnitöölt 1956. aasta juunis. Minu vend, Dudinka preester Alfons Melders suri 1985. aastal».

Vananimese silmis olid pisarad. Küsisin: kas ma tohin selle avaldada meie kiriku lehes, et ka teised inimesed võiksid seda lugeda? Ta noogutas.

Riias on laulupidu. Riia rõõmustab. Kõlavad laulud... Hambunirelvastatud sõdurid, automaadid õlal, verekoerad kaasas, viivad meid rongi peale. Eemalt vaatavad meid kurval ja hirmunud pilgul üksikute saatjate sõbralikud silmad. Päike vajub metsa taha. Rong hakkab liikuma. Teekond. Pikk ja tundmatu tee on meil ees. Keegi ei adu veel, kui raske ja kannatusrohke tuleb see teekond, et paljud ei pöördu enam kunagi tagasi. Tean, Katoliku Kirikus on kaunis komme enne pikka teekonda palvetada. Palun nendelt, kes on minu ümber, veidi tähelepanu ja ütlen mõned sõnad: Sõbrad! Meil on ees teadmata teekond. Keegi ei saa meid aidata, kuid ärgem kaotagem lootust. Pangem oma lootus Jumala peale, et me saaksime kord pöörduda tagasi oma sünnimaale, oma armsate lähedaste juurde. Selle eest palvetagem meile kõigile hästituntud sõnadega: «Meie Isa ...» Vagunis jääb vaikseks. Pead on küll langetatud, kuid näod muutuvad selgeks. Jumalakartuse vaim täidab kogu ruumi. Väikesest trellitatud aknast heidab kuldne õhtupäike sisse oma viimaseid kiiri... Rong rühib edasi ... Juba üle piiri ... Süda tõmbub kokku. Silmis on pisarad ... Kuskilt hingesügavusest murdub esile vali hää ... Jää Jumalaga, kodumaa ... Jää Jumalaga! Ja tundub, nagu kajaks kõikjalt meie kõrvu vastus: Head teed ... Ja veel paremat tagasipöördumist! Me ootame ... Jumalaga! Hirm kaob. Kuid mitte keegi, ei teelolijad ega mahajääjad, ei oska aimata, et see teekond kestab nii palju aastaid.

Tõlkis R. Õ.

1948. g. 21. jūlijs.

[illegible]

Munga- ja nunnaordud ajaloos ja tänapäeval

Loengu üleskirjutus

Pentti Laukama: Profiili järgi võime ordusid jagada üsna mitmeti, kuid terminoloogiliselt on siin mõningaid ras- kusi.

Ajalooliselt tehakse vahet **ordude** ja **kongregatsioonide** vahel. Ordud on reeglina vanema päritoluga, asutatud XVII sajandini. Neisse astuda soovija pidi andma «piduliku töötuse», «*votum sollemne*», see tähendab töotuse, millel oli igavene ja primaarne iseloom. Kui näiteks keegi munkadest või nunnadest lahkus kloostrist ja laulatas abielu, oli laulatus kehtetu. Kongregatsioonidesse, niisiis pärast XVII saj. loodud ordudesse astumisel anti «lihtne töötus» – «*votum simplex*». See töötus oli oma astmelt madalam kui abielusakrament ning ülalkirjeldatud juhul loeti niisuguse munga või nunna sõlmitud abielu kehtivaks. Muidugi ei peetud niisugust teguviisi lubatavaks, kuid see ei muutnud tehtut kehtetuks.

Vatikani II kirikukogu muutis selle käsitluse, võrd- sustades mõlemad töötused uue termini all «avalik töö- tus», «*votum publicum*», mis tähendas, et kiriku esindaja ees antud töötus on alati kehtiv üle abielusakramendi. Vaid «*votum privatum*» töötus, mille inimene ise ilma ki- riku volitusega Jumalale annab, on madalam kui abielu- töötus.

Niisiis on terminite «ordu» ja «kongregatsioon» pu- hul tegu vaid ajaloolise sõnakasutusega, sest tänapäeval pole neil struktuuraalselt põhimõttelist vahet.

Ma ei tea, kuidas on eesti keeles lood sõnadega «munk» ja «nunn», kuid üldiselt kasutatakse neid sõnu just kloostris vana traditsiooni järgi, maailmast eraldatu- na elavate inimeste tähenduses. Paljude hilisemate ordu- de, täpsemalt kongregatsioonide jaoks pole eristus enam nõutav. Otstarbekas oleks kasutada orduinimeste puhul lihtsaid, kogu maailmas läbi lõõnud sõnu «vend» ja «õde», ehk konkreetsemalt «orduvend» või «orduõde»; kui ordu nimi seda võimaldab siis ka «dominikaan», «frantsiskaan», «benediktiin», «birgitiin» jne.

Aga nüüd lähemalt ajaloo juurde. Kloostrielu idee kui selline saab alguse Pühakirjast enesest. Polnud ju Jeesus ise abielus ega saanud ka tema apostlid pärast kutsumist õiget perekonnaelu elada. Võibolla tahaks kee- gi tõmmata siin paralleeli ka vanatestamentliku kloostris, esseenide kogukonnaga; enne Kristust omasid kloostreid ju paljud religioonid. Ometi tekib kristluses klooster kui niisugune alles hiljem, sest siin algab kõik **erakutest**, üksiklastest, kes eraldusid kõrbesse (sellest nimetus «ere- miit»), metsa või mägedesse, ja pürgisid üksinduses selle inimliku täiuslikkuse poole, mida on võimalik saavutada, kui inimene loobub sotsiaalse elu virvarrist ja keskendub Jumalasse oma sisimas. Esimesi erakuid täheldati Egiptuses, ja sealt pärit erakut **püha Antooniust** peetakse kloostrielu rajajaks, sest tema pani kirja esimese **munga- elureegli** – seadustiku, mida erakul oli kasulik eeskujuna järgida. Selle reegli alusel tekivad 200. aasta paiku esi- mesed **erakute kogukonnad**. Siin oli tegemist ikkagi era- kute, kes nüüd ainult elasid lähestikku, kuid taotlesid täiuslikkust üksinda.

III sajandi algupoolel levisid erakute kloostrid ka läände, kõigepealt Galliassa ja Itaaliasse, kuid hakkasid seal otsima uusi vorme ja võimalusi. V sajandi alguses kujuneb välja uus põhitüüp, **püha Benediktuse kloostris- reegel**. See toetus vanadele eeskujudele, kuid oli kohan- datud Euroopa oludele ja inimestele. Siin ei olnud enam küsimus üheskoos elavatest erakutest, vaid **kloostriven- naskonna** liikmetest. Lähemate sajandite vältel levis pü- ha Benediktuse reegel üle kogu Euroopa ja muutus siin peaaegu ainuvalitsevaks. Lääne kirik ei võtnud omaks erakuideaali, seda jäi teatud määral esindama kartusi- aanide ordu ja hiljem kameduulide ordu. Egiptuse tüüpi erakukloostrid kadusid täiesti, kuid see traditsioon elab siiski edasi tänapäevani õigeusu kirikuis. Näiteks Valamo klooster Soomes, samuti Petseri mungaklooster Eesti pii- ril elavad püha Antooniuse reegli järgi.

Esimese aastatuhande lõpuks olid kloostrideaalid elanud üle mitmeid kriise, kuid võime julgesti öelda, et kloostrid, mis selle ajani olid püsima jäänud, olid justkui majakad, kus säilitati Euroopa kultuuri ja tsivilisatsiooni üle kõigi ajaloo keerdkäikude, sõdade, rahvaste rändami- se jms.

Teise aastatuhande alguses sünnib uus tähtis reform Cluny kloostris Prantsusmaal. See oli benediktiinide klooster, milles toimunud uuendusliikumine pani aluse paljudele uutele ordudele. Benediktiinlaste mungaelu aluseks oli ordu asutaja nõue «*ora et labora*» – «palveta ja tööta».

Käsitletud perioodi kohta võime öelda, et selleks ajaks oli välja kujunenud neli kristliku mungaordu põhi- tüüpi:

Esimesest, **monastlik-benediktiinlikust** vormist ole- me juba rääkinud, lisaks olgu vaid öeldud, et see on täni- ni väga elujõuline ordu. XII sajandil tekkisid tsistertsia- anide ja kartusiaanide kloostrid. Sellesse stiili kuuluvad ka trapistid, kuid see ordu asutati alles XVII sajandil. Sarnaseid ordusid on asutatud teisigi, näiteks Tallinnas asunud Pirita, birgitiinide kloostris põhikiri oli monastlik.

Teiseks põhitüübiks oli **kanoonikute kapiitel**, ühes- koos elavate preestrite vennaskond, mis sai alguse XI sa- jandil – augustiinid ja premonstrandid. Näiteks oli Lut- her augustiini kanoonik. Samal ajal tekib ka **toomkiriku-** te nähtus: kogu linna preestrid ei ela mitte koguduste juures, vaid peakiriku juures asuvas kompleksis kloostris- korra järgi; siit ka nimi «toom» = «*domus*», «kodu». Sellist kompleksi võib säilinuna näha näiteks Riia toom- kiriku kõrval. Kanoonikute kapiitli sarnaseid ordusid on tekkinud ka hiljem, näiteks Filippo de Neri poolt XVI sajandil asutatud oratoriaanid, samuti võime sellesse rüh- ma arvata jesuiitide ordu, mis tekib samal XVI sajandil.

Kolmanda rühma moodustavad **kerjasmunkade ven- naskonnad**, mis sünnivad koos linnade kasvu ja tähtsuse tõusuga. Tol ajal tekkis palju inimesi, kes olid linna tul- les jättnud oma juured koduküla kogudusse. Samuti võib ühe tekkepõhjuseks mainida, et nad olid vastukaaluks luksuse ja elunautimise vaimule, mis oli idast läände le- vinud seoses ristisõdega. Tähtsamateks kerjasmunkade ordudest olid frantsiskaanid, dominikaanid ja karmeliidid. Nende tegevuses ja õpetuses oli vastus paljudele ini- meste küsimustele. Nad kuulutasid evangeeliumi lihtrah- va keskel ja elasid inimeste annetustest. Kui soovite, võib tänapäeva ordudest samasse gruppi arvata ema Teresa

vennad ja õed. Neist ei räägita küll kui kerjusordust, kuid nende eluviisides on palju sarnast eelpoolkirjeldatuga.

Neljandasse gruppi kuuluvad tänapäevaks kas välja surnud või tundmatuseni oma profiili muutnud **vaimulikud rüütliordud**, kus püüti ühendada rüütli- ja kloostridega. Euroopa ajaloos on tuntumad joaniidid ja templirüütli, eestlastele kindlasti mõõgavendade ordu ja teutooni ordu.

Tahaksin peatuda veidi naiskloostrite küsimusel. Kristlikus kultuuris oli naisel palju rohkem õigusi kui teistes religioonides. Nii tekkis paljudele alguses ainult meeste jaoks mõeldud ordudele peagi juurde naisordud, kes taotlesid samasugust spiritualiteeti sama reegli järgi. Revolutsioonilise katsena võiks nimetada püha Birgitta ordut, mis algselt oli mõeldud naistele ja meestele korraga. See idee polnud aga elujõuline, ordu meespool kadus peagi, naisordu jäi.

Järgmine suur uuenduslaine kloostrielus toimus XVIII–XIX sajandil. Esiteks uurisid traditsioonilised ordud oma minevikku ja esitasid küsimuse, kas nad ikka järgivad oma põhikirja ning seda ideaali, mis nende loojale tähis oli. Samas tekkis ka suur hulk uusi ordusid (nüüd juba kongregatsioonid). Meeldetuletuseks olgu öeldud, et see oli üldine ühiskondliku ärkamise aeg kogu maailmas. Seetõttu oli ka uutel tekkivatel ordudel peamiselt sotsiaalne iseloom. Tekkisid mees- ja naiskongregatsioonid, mis tegelesid laste kooliõpetusega, hoolekandega vanurite, vaeslaste jt. abivajajate eest, samuti kogudusetööga, noortetöö organiseerimisega. Näiteks võime tuua Paolo della Croce poolt 1720. a. loodud passionistide vennaskond, 1732 Alfons Maria di Liguori asutatud redemptoristid, kes tegelesid noorsoo kasvatamisega niisamuti nagu Giovanni Bosco eestvedamisel 1859 sündinud salesiaanid, ja Leon Dehoni poolt 1878. a. astutatud Jeesuse pühima südame kongregatsioon, mille ülesandeks oli töö misjonimaades ja sotsiaalne töö. Seda loetelu võiks veel kaua jätkata.

Naljaga pooleks olgu öeldud, et mungaordude arvu võib veel Vatikani keegi teada, aga naisordude arvu teab üksnes Jumal taevas. Tõsine pool sellest naljast saab alguse sellest, et tegelikult on olemas kahte liiki ordusid: esiteks **paavstlikud ordud**, millede tegevuse on paavst lubanud katoliku kiriku kogu levikualal. Siiski peavad nad küsima luba ka kohalikult piiskopilt, kelle haldusalal nad kavatsevad oma ordu tegevuse avada või seda laiendada. Teiseks **piiskoplikud ordud**, mida piiskop võib asutada oma piiskopkonna territooriumil ja mis on ka piiskoplikus alluvuses. Nende kohta ülevaatliku info saamine oleks tõesti raske.

Paljud ordude juurde tekkisid ka nn **kolmandad ordud** ilmikutele, mida võiks tänapäeval teatud mõttes võrrelda jalgpallimeeskondade ja rockansablite fan club'idega, kuid teatud mõttes ka mitte. Tegelikult olid need ordud neile inimestele, kes ei saanud või ei soovinud eralduda maailmast, kuid tahtsid siiski järgida orduideaale. Ka nemad annavad töötused, kuid sellel määral, mil see on maailmas järgitav. Näiteks ühes kolmandas ordus mida ma hästi tunnen ja mis praegu tegutseb kõige aktiivsemalt Itaalias ja USA-s, nn «Püha Perekonna instituudis», asendub abielutusetootus töötusega hoida kristliku perekonna ideaale au sees, vaesusetootus

kutsub üles mõõdukatele eluviisidele ja kuulekus suuremale aktiivsusele kirikutöös, pürgimata seejuures võimule. Mainitud instituut on pauliinide «pia societas sancti Pauli» III ordu: pauliinid asutas isa Alberioni käesoleva sajandi alguses ja nende peaülesandeks on perekonna ja infomeediumide apostolaat. Sellel ordul on palju kirjastusi ja trükikodasid üle kogu maailma, nad annavad välja maailma suurimat kristlikku nädalalehte «La Familia Christiana» tiraazhiga 3 000 000 eksemplari, neile kuulub filmistuudio «SamPaolo Film», hiiglaslik helistuudio, ja nende hoolde on usaldatud ka Vatikani telesaated. III ordu on loodud alles kuuekümnendate aastate lõpul; mina olen selles ordus praeguseeni noviitsi staatuses, töötusi pole ma veel andnud, kuna ordusse astumine saab võimalikuks alles siis, kui on lahendatud küsimus meie hingehoiust Soomes.

Kõige tuntumad kolmandad ordud on frantsiskaanel, dominikaanel ja karmeliitidel. Kaugeltki mitte kõigil ordudel ei ole ilmikordut, näiteks jesuiitidel, kellel muuseas pole isegi naisordut. Kuid ülevaate saamine kolmandatest ordudest võib olla veelgi keerulisem kui naisordudest. Omapärane kolmas ordu on ema Teresa ordul, nn Ema Teresa abilised – see on tervete inimeste kõrval mõeldud ka haigetele ja vigastele, kes võtavad omasuguste aitamiseks osa millega ja kuidas suudavad.

Ainult ilmikutest koosnevatest ordudest või ühendustest võiks nimetada Jean Vanier' poolt loodud Arc'i, mis tegeleb arenguhäiretega inimeste ühendamisega normaalsesse inimühiskonda.

Omaette nähtuseks on «Opus Dei», kus peamise rühma moodustavad maailmas elavad ilmikud, vaimulikud on ainult nende teenistuses ega oma juhtivat funktsiooni. Teiseks ainulaadseks ilminguks on Taizé liikumine, millel on samuti mungaordu iseloom, ainult see on teatud määral kirikust väljaspool – vaatamata sellele, et sinna kuulub palju katoliiklasi. Seda liikumist on kutsutud «Kiriku kevadeks», sest siin ei räägita dogmaatikast ja kanoonilisest õigusest, vaid kogemusest, mis ühendab kõiki.

Samas võiksime rääkida **orduperedest**. Näiteks frantsiskaanel, kaputsiinid, klarissid ja kolmanda ordu liikmed on oma olemuselt kõik frantsiskaanelid jne.

Suure osa praegu eksisteerivate ordude loomisaeg, nagu eelnevast jutust selgus, jääb meie sajandisse. Need ordud on tekkinud vastusena sotsiaalsele tellimusele. Paljusid on huvitanud küsimus, kuidas on võimalik elada tänapäeva maailmas devalveerimata oma vaimseid väärtusi, kuidas elada õige inimesena keset maailma. Omapäraseks orduks on idariitusega, uniaatlust ja lääneriitust ühendav basiliaanide preestriteordu, mis kajastab katoliku kiriku oikumeenilist püüet kõigi kirikute ühendamisel. Selle ordu vaimulikel on õigus pidada missat mõlema riituse järgi.

Käesoleval sajandil on asutatud ka eelpoolmainitud ema Teresa misjoniõed ja Jeesuse väikesed õed ja vennad, võibolla sobiks ka öelda minoriidid. Kuna üks Charles de Foucault' Jeesuse väikestest õdedest on tulnud minuga ühes, annaksin nüüd sõna temale.

Õde Leila: Mina olen pikkusisar Leila («pikkusisar» kõlab ka eesti keeles armsalt, kas pole – tõlk.) ja kuulun väikeste õdede kongregatsiooni.

Pentti Laukama ja «pikkusisar» Leila enne ärasõitu Tallinna sadamas.

Kui me räägime kloostrikutsumusest, siis peab ütleva, et alguses on keegi, kes kutsub. Nii nagu Jeesus kutsus apostleid, nii kutsub ta tänapäevalgi: «Tule ja vaata, tule ja käi minu järel!» Tihti arvatakse, et kloostris on võimalik täiuslikum elu. Küsimus pole elu täiuslikkuses, vaid Kristuse järgimisest Talle lähemal olles; mitte lähemal kui teised inimesed, sest on ju igaüks kutsutud Kristust järgima omal viisil, vaid lähemal kui me ise omaenda elus enne kloostrisse minekut. Küsimus on jätkuvast meeleparandusest, metanoiast. Võib öelda, et see tähendab jätkuvat loobumist millestki, teadvustamist, et minu elu on osa maailma lunastusloost. Sellist elu ei suudaks inimene elada uskumata, et Jumal teda näeb ja hindab. Kloostrielu on elu liidus Jumalaga. Teatud mõttes võime siin öelda, et Jumal on meie partner.

Kloostrielu kui universaalseid pole olemas, eksiteerivad paljud erinevat spiritualiteetidid: benediktiinlik, birgitiinlik jne. kloostrielu.

Nüüd mõni sõna lähemalt meie kongregatsioonist. Väikeste õdede kongregatsioon asutati 1939. a. Sahaara kõrbes karjakasvatavate juures. Algatajaks oli õde Madeleine, kes suri alles kaks aastat tagasi, nii et oleme veel tema põlvkonnast. Alguses oli kavas jäädagi ainult sinna, kuid paljud orduga liitunud noored tahtsid elada meie iseloomulikku «Naatsareti elu», millest allpool juttu tuleb, kõikjal maailmas. Siis mõistis õde Madeleine, et see oli Jumala kutse. Ta tegi ümbermaailmareisi, ja viiekümne aastate alguses levis meie kongregatsioon üle kogu maailma. Praegusel hetkel on meid 1400 kaheksakümnel eri maal 240 kloostris. Soome tulid väikesed õded 1953, ja üks sellest seemnest olen sündinud minagi. Olen «väike õde» (siinkohal viitab õde Leila humoorikalt oma küllalt pikale kasvule – tõlk.) juba kakskümmend aastat.

Konkreetselt on meie ordu ülesandeks võtta osa inimeste maailma elust, kuid olla inimeste lähedal Jumala palge ees. Teame, et vahel saab inimene jõudu teise inimese olekust või pilgust, seepärast mõistan ka mina, et munkade ja nunnade ülesandeks on Jumala pilgu toomine inimeste hulka, et anda neile lootust. Meie, väikesed õded, tahame elada Naatsareti elu tänapäeva maailmas. See tähendab niisugust elu, nagu elas Jeesus kolmekümne aasta vältel enne oma avaliku tegevuse algust. Siis ei

teatud Jeesusest veel midagi, öeldi vaid, et «kas võib tulla Naatsaretist midagi head». Meie jaoks on Naatsareti elu kokku võetav kolme sõnaga: töö, palve ja sõprus. Lähemalt on meie põhimõteteks elada väikeste gruppides – 3 või 4 inimest – tavaliste inimeste keskel, või ka ühiskonna heidikute keskel. Ilmselt olid väikesed õded ja vennad esimesed orduinimesed, kes läksid tehastesse tööle. Meid on karjaste hulgas, tsirkuses, mustlaslaagrites. On ka niisuguseid, kes elavad vabatahtlikult vanglas.

Meil on tavaks, et väikestes gruppides elavad inimesed tulevad eri maadest, eri rahvuste hulgast. Õde Madeleine ütles kord, et kui peaks ühe sõnaga väljendama seda, mis on meie kongregatsioonile kõige tähtsam, siis ta kasutaks sõna «ühtsus», sest me kõik oleme ühe Isa lapsed.

Veidi hiljem asutati ka meie ordu meesharu. Algul olid nad väga monastilised, sest mees- ja naisordu asutaja ei saanud palju aastaid omavahel kokku; see oli olnud ka taotluseks, et mõlemad harud saavad areneda oma teed. Praegu võime aga öelda, et nad on meile head «vennakesed». Põhjamaadest on vennad olnud mõnda aega Norras.

Meie klooster kujutab endast täiesti tavalist elumaja või korterit, milles üks tuba on muudetud kabeliks. See on meie elu keskus ja süda, kuhu me koguneme hommiku- ja õhtupalveks. Iga päev on meil ka tunnipikkune palve vaikuses pühima Altarisakramendi ees. See ei ole budistlik enesetühjendamine kõikidest mõtetest. Mina näen seda vaikseksjäämisena Jumala ees, nii nagu Vanas Testamendis kõneles Jumal Eeliasega tuule kohinas. Ometi pean tunnistama, et vahel, kui ma tulen pärast tööpäeva kabelisse, on mõtted täiesti hajali. Kuna meie ordu on sündinud kõrbes, siis on kõrbel meie spiritualiteedis suur tähtsus. Kõrbes ei saa kõike kohe. Üks kord nädalas tõuseme palvetama ka öösel. Meie palve üheks iseloomujooneks on see, et palvetame nende inimeste eest, kellega koos töötame ja elame. Novitsiaadis, prooviajal enne ordu liikmeks võmist (meil kestab see kaks aastat) õpime ka teoloogiat. Meie ordu riietus on selline nagu kannab naine tavaliselt selle maal, kus me viibime. Näiteks Indias kannavad minoriidid sarit; te võite kohata «väikesi õdesid», kes riietuvad jeans'idesse. Vanasti

kandsime Euroopas sinisest jeans-riidest kleiti, mille juurde kuulus sama värvi pearätik ja lihtne nahkvöö. Poolas, kus meie ordu oli kaua aega keelatud, kannavad õed praegu eelpoolkirjeldatud ordurüüd. Lääneriikides oleme sellest loobunud. Katoliku maades annab ordurüü kandmine inimesele alati privileege, kuid me ei soovi neid. Soomes aga loobusime mõned aastad tagasi kõigest, mis meid riietuse poolest tavalistest inimestest eristada võis, ja inimesed ütlesidki: «kuule, sul olid enne pikad juuksed, mida sa kandsid hobusesabas». Kui nii saadakse aru ordurüüst, siis pole sel mingit mõtet. *Habitus non facit monachum* – riie ei tee munka.

Piikiõs, väikeses Soome asulas, kus me elame, teeb igaüks meist lihtsat tööd. Üks töötab raudteejaama kohvikus puhvetipidajana, teine koduabilisena nende vanade inimeste juures, kes ei vaja küll hospitaliseerimist, kuid kes ei tule enam endaga päriselt toime, kolmas veepuhastusjaamas koristajana, mina ise töötan lasteasutuses, kus on tõsiste puuetega lapsed – niisugused, kes ei käi, ei räägi ega kuule. Töö ei ole meie jaoks raha teenimine, vaid vahend sõpruse tekitamiseks. Oleme ainuke katoliiklik «pere» selles piirkonnas. Jumal on meie juures Jumalauasakramendis, aga samuti meie vähemates vendades.

Ka meie orduisse astudes antakse munga- või nunna-töötus, mis koosneb tegelikult kolmest töotusest: kuulekus, vabatahtlik vaesus ja abielutus. Need puudutavad õieti väga tähtsaid asju inimese elus: võimu, omamist ja inimeseksolemist. Mis puutub vaesusetöötusse, siis see tähendab vabadust materiaalsetest asjadest, nii nagu Piiblis seisab: otsige esiti Jumala riiki, kõike muud antakse teile pealegi. Teine tähtis aspekt on jagada ligimesega kõike, mis sul on. Jeesuse õpetuses on ühiskonda liitumisel tähtis koht. Kui ta näiteks tervistab pidalitõbise, käsib

ta tal end preestritele näidata, nii nagu Iisraeli seadus ette nägi. Nii teadvustame ka meie väljaspool kirikut olevatele inimestele kiriku olemasolu, et nad mõistaksid selle olemust – et selles on igal inimesel oma koht.

Kuulekus tähendab eelkõige selle tunnistamist, et inimene on Jumalast sõltuv, et mina olen Jumalast sõltuv. Jumala tahe väljendub meile tihti teiste inimeste kaudu. Igas kloostris on üks vastutav isik, kes peab hoolt kandma, et see kooskond elaks avatuna ja vabana. Õige autoriteet ongi ju see, mis jätab teistele kasvuruumi.

Abielutuse töötus tähendab loobumist oma perekonnast, väga lähedastest inimsuhetest, kuid see annab meile vabaduse olla alati teiste inimeste teenistuses. Teisi sõnu on see abielu kellegagi, keda sa ei näe.

Kloostrielu on suur seiklus. Kunagi ei tea keegi, kuhu see lõpuks välja viib. Aga need, kes on elanud enne meid, tunnistavad rõõmsalt: «Hea on elada Jumalale!».

Järeilmärkus. Eelpoolloodud tekstis oleme püüdnud ühtlustada terminoloogiat orduliikmete nimetuste osas. Kasutasime üldlevinud, rahvusvahelisi sõnalõppe -aan, -iit, -iss, -iin, -ist. Loomulikult on võimalik tarvitada ka eestipärasemat lõppu -lane (nt dominiiklane, birgiitlane, eriti levinud on sõnakuju tsistertslane), kuid seda taas ei saa rakendada sama ühtlaselt kõigi ordude puhul, kui me just ei taha viia sisse sääraseid uudissõnu nagu «jeesuslane» (= jesuiit), «karmellane» (= karmeliit) ja «frantsisk(us)lane» (= frantsiskaan). Ka sõnast «minoriit» tuletatud «minoorlane» tekitaks ilmselt muusikutel küsimuse «mazhoorlaste» olemasolust. Loomulikult võib igaüks valida endale suupärasema vormi kindlasse orduisse kuuluvate inimeste nimetamiseks, kuid selles peaks siiski valitsema süsteem. Kahekordset lõppu, nt dominik-aan-lane, peaks küll püüdma vältida. Toimetus.

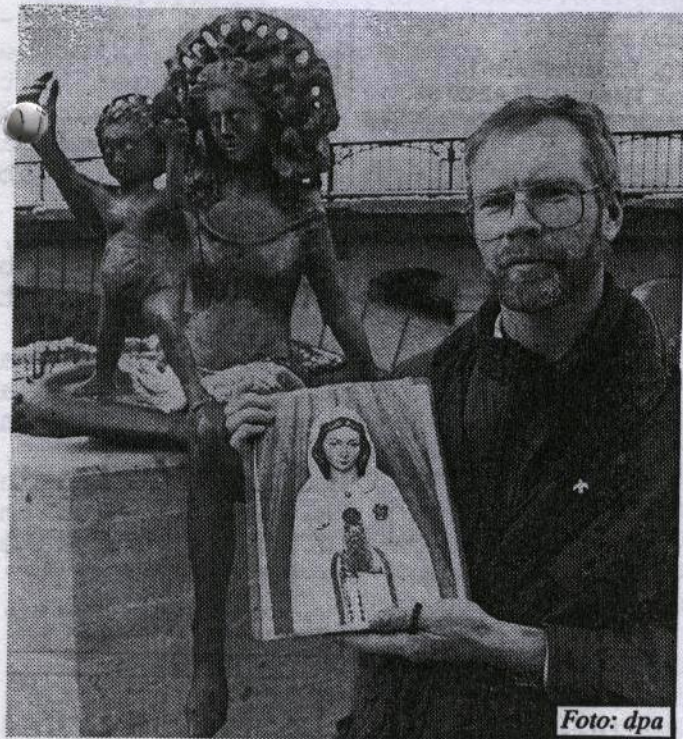

Foto: dpa

Pildil: üks kuju vastu algatatud kampaanias osalejaid

Maarja või supelrannadaam?

Hiljuti hakkasid Eesti euevõitlikud ärimedhed välja andma pornolehte «Maarja». Samast loogikast lähtudes ei tasu lugejail imestuda, kui varsti näeks ilmavalgust gay'leht «Jeesus». Kui teha lollusi siis lõpuni, miks mitte? Lollusi ei tehta õnneks või kahjuks ainult Maarjamaal, selle illustreerimiseks väike lugu Baierist, mis on tõlgiitud Mainzi piiskopkonna ajalehe «Glaube und Leben» 14. juuli 1991 numbrist.

Lõuna-Saksamaal, Wolfratshauseni linnakeses, täitis kohalik kunstnik Anton Ferstl linnavõimude tellimuse, Madonna kuju «Maarjasillale». Töö sai valmis, 200 kg raske, 2,30 m kõrge. Autorile maksti honorariks 70 000 DM. Kunstiteos kujutab täisverelist «Neitsit» supelkostüümis ja väljakutsuvas poosis. Kohalikud maarjaaustajad eesotsas «Maria Goretti sõpraderingiga» protesteerisid. Kuju vastu koguti üle 8 000 allkirja, kuid see oli asjata. Lõpuks võtsid raevunud «maarjaaustajad» kätte, saagisid ühel õöl pronkskuju oma aluselt ja tõukasid selle jökke. Autor öelnud selle peale sulaselges baieri murdes: «Mei, da kannst nix macha, bei so vui Dummheit». Ilmselt oli määrav viimane sõna, mis saksa keeles üle murdepiiride ulatub; «Dummheiti» aga näikse selles loos küll mõlemalt poolt parasjagu jätkuvat.

KRISTEL TOMBAND (TÄÄKRE)
04.09.1964 - 11.08.1991
 in memoriam.

Inimese elu on nagu Hiibi raamat. See, kas ta elab õnnelikult või õnnetult, kas ta sureb noorelt või vanalt, pole täiel määral tema enda käes. Vahel näib meile, et saatus on julm: miks peab hea inimene surema, miks tema elutöö jääma pooleli? Kuid ometi on suur vahe lihtsalt surmatunni ja hea surmatunni vahel. Surevad ju inimesed tihti sellepärast, et autojuht oli purjus, triikrauast saadud elektrilöögist, või lihtsalt vanadusse. Aga Kristel suri sünnitusel, andes elu oma kahele tütrele. Tartu Ülikoolis oli ta omandanud õpetajakutse, hiljuti abiellunud, kuid teadlik elu, mis nüüd oleks pidanud õieti algama, jõudis lõpule. Pärast sünnitust tekkis vere hüübimatus, ja pühapäeva, 11. augusti õhtul kutsus Jumal ta igavikku.

Katoliku kirikus oli Kristel lühikest aega, kuid suutis end näidata kõige paremast küljest: Tallinna koguduse seitsmesajast liikmest nõustus ainult kümme inimest hoolekandetööks Iru vanadekodus - tema nende hulgas.

16. augustil toimunud matuse talituse evangeeliumi oleks nagu Jumal ise valinud: kui ma enne mis- sat lektionaari lehitsesin, sattus mulle juhuslikult sõrme alla kirja- koht, mis pärines mitte matusteks, vaid laulatustalituseks määratud

pühakirjatekstide hulgast: "Mitte kellelgi ei ole suuremat armastust kui sellel, kes annab oma elu sõp- rade eest ..." Ka siis, kui mitte päris omal tahtel ...

Inimene ei ela ainult selle maailma jaoks. Seepärast ei saa me öelda, et Jumal on ebaõiglane. Tema lihtsalt on targem ja teab kõike, nii nagu ta Saalomoni Tarkuse- raamatus on öelnud:

"Kui õige inimene sureb varakult, leiab ta siiski rahu, sest vanaduse auväärus ei seisne pikas eas, ega ole see mõõdetav aastate arvuga. Tarkus ent tähendab ini- mesele halli pead, ja laitmatu elu - raugaiga. Jumalale meelepärane on ta leidnud armu; elust patuste seas on ta ära viidud. Võetud, et kurjus ei vääraks tema mõistust ega petaks näilikkus tema hinge. Varakult kün- seks saanud, on ta elanud pika elu. Ja tema hing oli Jumalale mee- lepärane, seepärast kiirustas Jumal tema võtmisega ülekohtu keskelt. Aga inimesed vaatasid ega võtnud tead- miseks, et arm ja halastus on Tema väljavalitutega ja Tema hool Ta pühakutega (Sl 4,7-15)."

Hiibi raamatu lõpus saab Hiib rikkamaks ja õnnelikumaks kui ta oli enne; ta ei saa tagasi kõike seda mis tal enne oli, vaid midagi uut. Jumal on teda proovile pannud ja leid nud ta endale meelepärane ole- vat. Maisest rikkusest ja õnnest räägib Vana Testament ainult selle- pärast, et igavikust siis veel lähemalt ei kõneldud. Jeesuse Kristuse valguses mõistame, et tegelikult saab inimene kõik tagasi just pärast surma; saab tagasi palju rohkem ja palju paremat kui kaotab - ta kaotab ajaliku, kuid saab igavese.

Ei ole ilusamat elu kui see, mis läheb tõusujoones ja lõpeb ainult meie ihusilmade jaoks, et teispoolsuses täiuslikuna jätkuda.

Armas lugeja, meenuta oma palvetes Kristelit, tema peret ja eriti tema väikesi tütreid; palveta lahkunu hinge eest "Meie Isa ...", "Ole tervitatud, Maarja ..." ja "Au olgu Isale ...", et tema, kes ta on Taevase Kuninga trooni ees, mäletaks sind, kui tuleb sinu kord minna.

isa Rein

Pildil:
birgitiinid
Pirita
kloostri
pärast
piduliku
missat.

Pirita kloostri asutamisest möödub käesoleval aastal 550 aastat. Mainitud juubeliga seoses toimus 30. juunil Tallinnas Pirita kloostri varemtes püha Missa, mille pidasid isa Väino Niitvägi ja isa Clyde Rausch O.M.J. (Pärispatuta Saadud Maarja misjonäride ordust) Rootsist. Missal osales 7 birgitiini õde Soomest ja Rootsist ning muidugi hulk meie kiriku rahvast. Kogudus oli palju palvetanud, et hoovihmasest ilmast hoolimata missa selles ajaloolises paigas siiski toimuda võiks. Ja tõesti, alles pärast "Ite Missa est'i" hakkas kõvasti sadama.

Kuid nii nagu Eestis viimasel ajal kombeks, peab tõsidus ja rumalus ikka käima kui mitte käsikäes, siis vähemalt lähestikku. Just eelmisel päeval oli Pirita kloostri varemtes toime pandud EÜE avamine, kus "Viimse reliikvia" stiilis jooksid ringi pilamungad ja pilanunnad. Kahju.

Augustikuu 19. päeva varahommikul pandi N.Liidus toime vanameelsete poliitikute riigipöördekatse, mis lõppes läbikukkumisega 21. augustil. Teisipäeval, 20. augustil, häireolukorra kulminatsioonipäeval, esines Eesti Raadio keskpäevases uudistesaares üleskutsega katoliku preester Rein Ounapuu - muuseas esimesena vaimulikest. Ta kutsus kõiki eesti kristlasi üles avama kirikute ukseid ja palvetama.

Katoliiklaste arv maailmas ületas 900 miljoni piiri 1989. aastal. Selle aasta lõpuks oli neid 906 miljonit. Johannes Paulus II üheteistkümne paavstiaasta jooksul on maailma elanike arv kasvanud 22,4%, katoliiklaste arv 20,9%. Vahe on tingitud sellest, et elanikkond kasvas väga jõudsalt eelkõige Aasias, kus kristlaskond on vähemuses. Eriti on aga katoliiklaste arv suurenenud Aafrikas - 56,3%. Euroopas oli juurdekasvuprotsent 5,7. Peaaegu pooled katoliiklastest - 48,6% - elavad Ameerika mandritel.

Katoliiklikes vaimulikes seminarides õppijate arv on viimase 11 aastaga kasvanud 50%, töötavate preestrite arv aga vähenenud 4,1%. 1989. aasta lõpuks oli katoliku kirikus üle kogu maailma 4 159 piiskoppi, 401 479 preestrit ja 885 645 nunna. Kogudusi ja muid hingehoiukeskusi oli kokku 399 210.

Viimased andmed maailmareligioonide leviku kohta kinnitavad, et maailmas on 1,7 miljardit kristlast, 925 miljonit muhameedlast, 689 miljonit hinduisti, 311 miljonit budhisti ja 17 miljonit judaisti.

I- gal päe-val Neit-si Maar-jal' mi- nu sü- da hoi- sa- ku.

Te-ma rõo-mu, te- ma vae- vu sü- ga- vas- ti aus- ta- gu.

Vaa- da- ku ja i- met- le- gu Sün-ni- ta- nu ü- le- vust,

ü- lis- ta- gu, kõr-geks kiit-ku Pü-ha Neit- si kuu- le- kust.

1. Igal päeval Neitsi Maarjal'
minu süda hõisaku.
Tema rõõmu, tema vaevu
sügavasti austagu.

(2.) Vaadaku ja imetlegu
Sünnitanu ülevust;
ülistagu, kõrgeks kiitku
Püha Neitsi kuulekust.

2. (3.) Eeva läbi tuli häbi
tuli kurjast teadmine.
Aga Maarja näitas raja,
mis viib taas meid taevasse.

(4.) Hüüa teda appi hädas
pattudest sind pöörama,
leevendama sinu vaeva
ja su vaenlast väärama.

3. (5.) Kuninganna, kätel kannal
kõiki oma lastena.
Isa armu kaitsvat varju
taevast meile vahenda.

(6.) Meie meeles, meie keeles
tänu laulud kõlgu
Neitsile, kes andnud meile
Lunastaja, Salvitu.

4. (7.) Neitsi helgust, vaimuselgust
maailm kalliks pidagu;
väsimatult, lakkamatult
tema teeneid tõdegu.

(8.) Püha Neitsi, oma lapsi
kiusatusis lohuta,
kes ei väsi palvekäsi
tõstmast, et Sind kuulata.

Bernhard de Morlas :
XII sajand

Hümni "Omni die dic Mariae"
tõlkis isa Rein Õunapuu

Esikaanel: vitraazh Regensburgi katedraalist. XIV sajandi algus.

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: 200001 TALLINN
Vene tn 18, tel 446367